Když se rodilo Československo: Jak revoluční rok 1918 změnil VŠB

Datum	19.10.2026
Subjekt	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
Autor	Petr Kašing
Region	Česká republika - Středočeský kraj
Kategorie	Kultura, Školství, Univerzity

Přečtěte si, jak události roku 1918 ovlivnily dění na univerzitě.

Období od počátku 20. století do vzniku Československa se na VŠB v Příbrami odvíjelo ve znamení nacionálních konfliktů mezi německou a českou částí profesorské sboru, stejně tak mezi německými a českými studenty. Škole dlouhodobě hrozilo reálné nebezpečí jejího přeložení do některé z německých oblastí, případně rozdělení na českou a německou část a připojením k oběma pražským technikám.

Na počátku první světové války měly válečné události na život školy jen nepřímý dopad. V prvních třech válečných letech muži rukovali až v jednadvacátém roce svého věku. Až v roce 1917 začala habsburská monarchie posilovat válečné fronty i studenty gymnázií, což zapříčinilo také změny ve studiu zavedením tzv. válečných maturit. Profesoři VŠB sice z důvodu vyššího věku do války nenarukovali, odvedeni však byli mimo posluchačů také asistenti, adjunkti a zřízenci.

Během studijního roku 1916/1917 němečtí profesoři opětovně obnovili plány na nové uspořádání školy. Mimořádnou zásluhu na tlumení tohoto německého úsilí měl profesor matematiky a fyziky a několikanásobný rektor VŠB Josef Theurer, výrazná osobnost vědeckého a kulturního života v Příbrami. Ten v dané souvislosti poznamenal: "Kdyby se měla díti změna, nesměla by být k horšímu. Techniky nejsou lépe vybaveny než my a jejich budování je válkou na léta oddáleno... Dnes je změna rovna zrušení ústavu." Z důvodu neshody v profesorském sboru v otázce volby nového rektora byl Josef Theurer jako nejstarší člen sboru od studijního roku 1917/1918 pověřen výkonem rektorátní agendy.

Po celé válečné období probíhala výuka na VŠB v Příbrami podle stanoveného programu. V posledních dvou letech do chodu školy intenzivněji zasahovala zhoršující se hospodářská situace. Špatná situace v železniční dopravě byla příčinou omezení a později zrušení exkurzí posluchačů. Problémy byly rovněž s dodávkou uhlí, obstaráváním petroleje pro náhradní osvětlování a dalšího potřebného materiálu.

V roce 1918 se v důsledku úbytku dvou českých profesorů zhoršilo postavení české strany v profesorském sboru. Německou převahou byla jednotnost VŠB vážně ohrožena. Skepticky viděl situaci také rektor Josef Theurer, který byl pověřen výkonem funkce rektora také ve studijním roce 1918/1919. V dopise svému kolegovi J. Petřinovi z České vysoké školy technické v Praze dokonce v tomto období napsal: „…mně osobně se nyní zdá již jen jedna možnost záchrany – přejít k vám, na českou techniku.“ Teprve vyhlášení samostatného Československa přineslo naději na příznivější vývoj.

První zprávy o pádu monarchie a vzniku republiky přišly do Příbrami 28. října 1918 v odpoledních hodinách. Za všeobecného nadšení docházelo ve městě k odstraňování symbolů rakousko-uherské monarchie a vyvěšování červenobílých vlajek. Na 29. října 1918 v 10 hodin byl na náměstí před

budovu horního ředitelství svolán tábor lidu a za početné účasti obyvatel města vyhlásil poslanec Hynek Klička jménem Národního výboru československého vznik Československé republiky. Stejného dne v ranních hodinách Josef Theurer jako správce rektorátu složil na radnici slib, v němž se zavázal „do konečného upravení státních poměrů dodržovat platné zákony a nařízení a pracovat ve prospěch a blaho státu československého“.

Hned 29. října 1918 odpoledne sešli se čeští profesoři VŠB Josef Theurer, Ludvík Kirschner a František Částek, aby se s ohledem na aktuální situaci dohodli na dalším postupu. V rámci jednání rozhodli, že budou od počátku usilovat o přeložení VŠB do Prahy, ať už jako samostatné školy nebo přičleněné k české technice. S ohledem na své německé kolegy se usnesli, že v rámci vyučování bude prozatímně ponechán německý jazyk. Stejně tak byla němčina zachována jako jednací jazyk v profesorském sboru. Naproti tomu vnější řečí s českými úřady už měla být čeština. Dále bylo ustaveno, aby všechny doručené a vypravované české dokumenty byly až do dalšího ustanovení rektorátu překládány do německého jazyka. Úřední vyhlášky rektorátu měly být psány v obou jazycích.

Čeští profesoři se od počátku snažili ke svým německým kolegům chovat korektně a neměli zájem na tom, aby se národnost stala znovu příčinou dalších konfliktů. S uvedenými stanovisky byli 30. října 1918 seznámeni němečtí profesoři, kteří si ovšem vyhradili právo postupovat ve shodě s profesory ostatních německých vysokých škol. Současně ale prohlásili, že budou usilovat o zřízení německé báňské fakulty při německé technice v Praze. V tentýž den byli s uvedenými opatřeními seznámeni také posluchači VŠB na všeakademické schůzi.

V následujících dnech jednal o budoucnosti VŠB pověřený rektor Josef Theurer také s Národním výborem československým v Praze a jeho zástupcem prof. MUDr. Otakarem Srdínkem, který přijel 5. listopadu 1918 do Příbrami, aby provedl formální převzetí VŠB do majetku československého státu. Jednání se týkala otázek spojených s organizačním začleněním školy, jejím finančním zajištěním, úpravou vyučovacího jazyka, obsazením jednotlivých stolic a budoucím umístěním VŠB, která měla být přeložena do Prahy.

Přestože VŠB dosáhla v meziválečném období v síti českých vysokých technických škol důležitého postavení a významně přispěla k rozvoji vědeckého poznání v oblasti techniky a přírodních věd, naplnit sen o jejím přemístění do hlavního města se nepodařilo.

Text: Petr Kašing

Foto: Archiv VŠB-TUO

https://www.vsb.cz/magazin/cs/detail-novinky?reportId=37315